

ПОЛИТИЧКИ ОБЛИЦИ ЕКСТРЕМИЗМА

Небојша Вуковић
Војска Србије, КоВ
Зоран Милосављевић

Институт за политичке студије у Београду

Циљ овог рада јесте да истражи утицај политичког екстремизма, који условљава настанак и развој различитих облика тероризма. Иако је реч о међународном проблему, који се манифестује широм планете, овај феномен није довољно истражен, а нарочито не његов утицај на исламистички тероризам.

Тежиште рада биће на питању: на који начин и под којим условима политички екстремизам настаје, и како инспирише стварање тероризма.

С обзиром на то да је политички екстремизам облик политичког деловања и неизоставно политичка творевина, а тек онда безбедносни, социјални, политиколошки и антрополошки феномен, утицај који има на политичке односе изузетно је значајан.

Политички екстремизам је изразито политичка појава, која може да изроди несагледиве последице (почне прогоном противника и неистомишљеника, а завршава се ужасним злочинима). Тероризам је, у суштини, реализовани екстремизам.

Религија може бити значајан и незамењив чинилац екстремизма и тероризма. Иако екстремизам и тероризам могу да буду инспирисани екстремном интерпретацијом било које религије, статистичка је чињеница да је број терористичких организација чија је идеологија заснована на исламском фундаментализму данас много већи од броја оних које су везане за друге религије.

Кључне речи: *екстремизам, религија, политички екстремизам, ислам, тероризам, терористичке организације, исламски фундаментализам*

Увод

Савремени исламистички тероризам сматра се тековином модерног доба. Бавити се овим проблемом значи „додиривати” различите историјске периоде људског развоја, у којима се често преплићу различити друштвени, социолошки и политиколошки фактори, па је постављање прецизних граница и дефиниција унутар идеолошких основа савременог исламистичког тероризма и политичког екстремизма као његове базе веома тешко и компликовано, а ипак од пресудног значаја за истраживање бројних политиколошких појава и процеса.

Проблему дефинисања и теоријског одређења самог појма може се прилазити на разне начине, у зависности од бројних фактора који условљавају његов настајак, даљи развој и опредељују његов коначни опстанак.

Политички екстремизам је изразито политичка појава. Он увек настаје са политичким намерама и увек егзистира у области политике. Уколико не постоји политички циљ, не можемо говорити о политичком екстремизму. Политички екстремизам увек представља борбу против неке политике и покушај заснивања сопствене. Екстремизам се као понашање које прелази границу дозвољеног, данас испољава у политици у два вида: као заговарање екстремних политичких циљева нормалним методама (савремен пример – покушај доласка Хајдерових расиста на власт у Аустрији путем парламентарних избора) или покушај реализације наводно нормалних политичких циљева коришћењем драстичних и социјално неприхватљивих метода¹ (нпр. као када се покуша да сви припадници једног народа уз помоћ рата буду окупљени у једној држави). Појава неких нових видова екстремизма, као што су неонацизам и џихадизам (који представља врсту исламистичког радикализма)² уверава да је потенцијал екстремизма велики, и да показује тенденцију да ниче и на сасвим новом тлу, као у исламским земљама. У погледу дефинисања екстремизма политичка теорија до сада није дала велики број дефиниција. Као савремена појава политички екстремизам се најчешће одређује као мишљење и понашање крајње политичке деснице, левице или неке радикалне верске струје. У пракси се често изједначава екстремизам и тероризам. Додуше, могло би се рећи да су сви терористи екстремисти, али се мора имати у виду да сви екстремисти нису терористи.³

Најчешће се под појмом тероризам подразумева сложен облик организованог, индивидуалног, ређе институционалног политичког насиља, обележен различитим психофизичким методама политичке борбе, којима се, обично, у време великих друштвено-политичких промена и немира, покушавају остварити „велики циљеви” на начин потпуно непримерен и неприхватљив датим условима оних који га користе као политичку стратегију.⁴

Политички екстремизам као политичка појава

Последњу деценију прошлог века на просторима бивше СФРЈ обележили су међуетнички оружани конфликти, сепаратистичке тежње, мржња и нетрпељивост. Иницијална каписла свих тих догађаја био је нарастајући политички екстремизам одређених кругова, потпомогнут низом других фактора, као и утицаја споља.

У погледу дефинисања екстремизма политичка теорија се углавном ограничавала на коментаре и опис његових циљева и манифестација. Чак и многи аутори, попут Стивена Еткинса, сматрају да је лакше дефинисати тероризам него екстремизам. Те-

¹ Видети, Драган Симеуновић, *Тероризам*, Београд, 2009, стр. 156.

² Мирољуб Јевтић: „Дихад у светској и домаћој јавности”, www.komentar.rs/biblioteka/Dzihad.pdf, стр. 2-3.

³ Драган Симеуновић: „Одређење екстремизма из угла Теорије политике”, *Српска политичка мисао*, 2/2009: 11-30, Институт за политичке студије, Београд, 2009, стр. 12: „Неспорно је да је корен речи екстремизам латинског порекла и да долази д речи *extremus* што значи крајњи или крајност која је на самим граница ма одрживог, допуштеног и нормалног, нешто што је на крајњем врху или на крајњем дну објекта, у сваком случају нека његова крајња граница. Отуда екстремизам као понашање или тежња ка крајности углавном бива лексички одређен као претераност, врхунски распон, нешто што је једва подношљиво одрживо, али и последње по важности и нешто последње што се може догодити.”

⁴ Драган Симеуновић, *Тероризам*, Београд, 2009, стр. 80.

роризам, сматра Еткинс, „почиње завером а завршава се са конкретним деструктивним актом”, док екстремизам тиња иза политичке сцене а може да произведе далеко теже последице од терористичког акта⁵. Много тога што је екстремно, још увек је у границама дозвољеног. Екстремизам је више у глави, него што је деловање. Екстремизам наступа када се створе услови који провоцирају дејство. С обзиром да није демократски а ни могуће контролисати умове људи, није лако проценити, ко има неки екстремистички став. То су само неке од тешкоћа дефинисања екстремизма.

Термин „екстремизам” (од лат. *extremum* – крајност, искључивост) синоним је за једностраност, искључивост, непомирљивост и нетрпељивост, док под политичким екстремизмом подразумевамо схватања и понашања која битно и знатно одступају од конвенционалних, друштвено прихватљивих политичких ставова и понашања. У складу с тим може се закључити да екстремизам, у ширем смислу речи, обухвата сва политичка схватања и понашања (појединаца, група, организација) која драстично одступају од онога што је прихватљиво, легално и легитимно у политичким односима и борбама унутар једног демократског друштва. У ужем смислу под екстремизмом се подразумева спремност на употребу насиља и најгрубљих метода и средстава ради остварења сопствених политичких циљева.⁶

Оваква понашања редовно изазивају озбиљне политичке и безбедносне проблеме у сваком друштву. Екстремизам се у пракси често испољава као изразито негативна и, по друштвено и државно уређење у целини, разарајућа појава. У најопштијем смислу видове испољавања можемо поделити на:

- 1) клерошовинизам и верски фанатизам (екстремизам у међуверским односима),
- 2) екстремни националшовинизам (екстремизам у међунационалним односима),
- 3) регионални партикуларизам и сепаратизам,
- 4) тоталитаризам (екстремизам из редова тоталитарних и антидемократских политичких организација и покрета),
- 5) анархизам (етатистички, цивилни нихилизам).⁷

С правом се сматра да сваки политички екстремизам представља негацију демократске уставне државе, а без обзира на то како се у пракси манифестује (расизам, ксенофобија и сл.)⁸. Неки аутори сматрају да се екстремизам првобитно манифестује у облику авантуризма – узимање талаца, отмице авиона, уништавање политичких мета и слично⁹. Циљ таквих акција јесте да се држава испровоцира да реагује прекомерном силом како би демонстрирала да влада целокупном ситуацијом.

⁵ Stephen Atkins, *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremist and Extremist Groups*, London, 2004, pp. xxv

⁶ Предраг Илић, „Унутрашњи екстремизам и тероризам”, у Савић А. и др, *Основи државне безбедности*, Београд, 1998, стр. 73.

⁷ Радослав Гаџиновић: „Унутрашњи неоружани облици угрожавања капацитета безбедности државе”, *Политичка ревија*, 1/2012:229-251, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 231: „Унутрашњи немири могу угрозити безбедност грађана, а обично се манифестују кроз масовне демонстрације, саботаже, штрајкове и бојкот. Масовне демонстрације представљају опасност за безбедност јер демонстранти обично прерастају у руљу која губи контролу над својим понашањем. Нереди настају као резултат покушаја побуне, устанка или неке друге форме вршења нелегалног насиља од стране више актера, али и као резултат природних, или на технички начин изазваних катастрофа, које су довољно интензивне да могу узнемирити грађане и код њих изазвати панику.”

⁸ Diter Nolek (ured), *Politikološki rječnik; Država i politika*, Osijek, 2001, str. 310, 314.

⁹ S. Subramanian, *Human rights and police*, Hyderabad, 1998, pp. 142, 143.

У таквим ситуацијама део популације који није повезан са извршиоцима политичког насиља развија одређену нетрпелјивост према државним органима и често пружа подршку екстремистичким елементима. Овако схваћен авантуризам прелази у виши облик политичког екстремизма, за који је карактеристично да се до власти долази само „кроз цеви оружја” и узалудност демократског поретка.

Поред легалних политичких средстава (као што су учествовање на парламентарним изборима, иступање у јавности), екстремисти у реализацији сопствених намера користе и друга средства, као што су субверзивна пропаганда и сарадња са страним обавештајним службама и другим страним политичким субјектима (организацијама политичке емиграције, међународним терористичким организацијама и сл.) За носиоце екстремизма карактеристично је и обавештајно деловање према институцијама политичког система државе чији поредак угрожавају. Основни циљ тог деловања је офанзивни продор у поменуте институције (контраобавештајни рад) ради долажења до података о томе колико те институције знају о самим екстремистима.

Остали циљеви углавном су везани за пропагандно-психолошко деловање, за покушаје компромитовања представника система, за унутрашње неспоразуме, забуне и скретање пажње са самих екстремиста. Присутна је и сарадња са носиоцима класичног криминалитета у земљи и иностранству, ради доласка до материјалних средстава, оружја и вршења екстремистичких и терористичких акција¹⁰.

Екстремизам је подношљив само док представља маргиналну појаву у једном друштву. Чак и када пређе одређене границе, ако је то на нивоу изолованог инцидента са мањим последицама, ту појаву не третирамо као екстремизам иако је екстремна.

Све културе познају екстремизам и жестину са којом екстремисти наступају. Ради бољег објашњења одлика политичког екстремизма послужиће нам психологија екстремизма. Политички екстремизам одликује фанатична увереност да је његова политика једино исправна, а да су остале лажне, те да би заступнике других политичких опција требало свим средствима приволети да прихвате једну једину идеолошку истину или их, у име узвишеног циља (нација, класа, партија), истребити са лица земље! Идеолошки екстремизам његовим често макар декларативно узвишеним циљевима (нови човек, праведно друштво, итд.) по правилу се испољава у виду нетолерантног и насилног понашања (од дискриминације, преко прогона, па све до геноцида). Екстремизам почиње сатанизовањем, дехуманизовањем политичког неистомишљеника, а завршава се – истребљењем¹¹!

На основу бројних истраживања различитих типова политичког екстремизма издвојићемо главне црте личности, начин мишљења и уверења политичког екстремисте.

То је на првом месту осећање осујећености и мржње, бес и агресивност према „непријатељу”. Екстремисти су, по правилу, људи чије су жеље и потребе осујећене непрестаним животним стресовима (незапосленост, лош социјални положај), па често постају уплашени, хронично незадовољни собом, нервозни и љути. Стање које је испуњено овако негативним емоцијама често води нетрпелјивости, мржњи и искаљивању гнева на маргиналним друштвеним групама (мањине, жене, деца, хомосексуалци).

¹⁰ Милан Милошевић, *Основи државне безбедности*, Београд, 2007, стр. 54.

¹¹ Жарко Требејшанин, *Психологија политичког екстремизма*, Политика, 17. јун 2006.

Несигурне личности имају изразито осећање мање вредности и низак праг толеранције, те врло лако реагују агресивно. Такву човекову потребу за деструктивношћу потпуно задовољавају екстремне политичке странке. Оне смишљено подстичу ту агресивност, појачавају је и усмеравају у жељеном правцу, како би се ова потреба задовољила на друштвено прихватљив начин. За екстремисте је типичан феномен померања агресивности (са правог или недоступног извора фрустрације) на заменски, друштвено допуштени објекат, и тражење „жртвеног јарца” (нека незаштићена група)¹².

Многим људима су потребни непријатељи да би на њих усмерили фрустрацијску агесију. „Непријатељ” је неопходан тоталитарним режимима. Из историје нам је познато да су комунистички и фашистички режими стално проналазили и производили непријатеље у својим чисткама, кампањама и убиствима. Агресија је најбољи метод за мобилизацију маса и усмеравање ка непријатељу који је узрочник несреће и беде, а истовремено оправдање за репресивно вршење владавине. Непријатељство је посебно усмерено на оне који одступају од конвенционалних прописа и понашају се некомформистички. Сви они који су „другачији” (различито верски, национално, идеолошки и сексуално оријентисани) представљају мету беса и мржње. Ко је различит од већине доживљава се као „неморалан”, „изопачен” и самим тим је опасан по „здрав организам” нације или државе.

Човеку фрустрираном, без властитог идентитета, несигурном у своју вредност, који је преплављен „страхом од слободе”, сматра Сартр, недостаје неко ко је њему подређен, слаб и незаштићен и на коме може некажњено да искаже своју агресивност и бес. Антисемити је животно потребан „непријатељ” кога са страшћу жели да прогања, малтретира и најзад уништи. Антисемити је потребан Јеврејин, а да не постоји он би га измислио, закључује чувени француски филозоф¹³.

Антисемитизам и ксенофобија¹⁴ – мржња према Јеврејима, Ромима и црнцима нарочито је раширена међу сиромашнима, чији је социјални статус низак, јер им омогућава да се у колективној хистеричној мржњи осете надмоћним над „нижом расом” и истовремено једнаким са „правим Немцем” или „правим Французом”.

Обожаване вође, слепо поковавање ауторитету – особа склона неком виду политичког екстремизма, одликује се високим степеном подређивања легитимном и моћном ауторитету, према којем има некритички, сервилни однос. Таква личност за највећу врлину сматра слепу послушност вођи. Када се такав појединац уклопи у неку политичку групу или странку, он свој лични интегритет преноси на снажног, енергичног вођу. Вођа често добија атрибуте божанства, док значај индивидуе у групи нестаје. Наравно, из свесног идолопоклонства и љубави према вођи крије се потиснута мржња (која се посебно манифестује када он падне са свог узвишеног положаја)¹⁵.

Комплекс више вредности, ароганција и презир према припадницима „нижих група” – карактеристичан је за припаднике екстремних политичких странака и покрета.

¹² Жарко Требежанин, Психологија политичког екстремизма, Политика, 17. јун 2006.

¹³ Ж. П. Сартр, *Размишљање о јеврејском питању*, Београд, 1992.

¹⁴ (грч.), мржња према странцима, страх од странаца (Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Београд, 1984).

¹⁵ Много примера из светске историје – свргавање са власти румунског председника Чаушескуа, као и најновији догађаји на северу Африке (април 2011).

Они имају осећање надмоћи и изузетности, јер припадају изабраној, повлашћеној социјалној групи (вери, нацији, класи, раси) која се бори за „узвишени циљ” који ће људима донети срећу и слободу. У исто време они осећају мржњу према свима који нису део елите човечанства. Психолошке анализе показују да се иза привидног осећања надмоћи и испољеног комплекса више вредности крије дубоко потиснуто осећање мање вредности, несигурности и анксиозности. Њихова надменост, осећање духовне супериорности и ароганције заташкавају осећања личног неуспеха и инфериорности. Према томе, ускогруда нетолеранција није израз њихове снаге већ, напротив, израз духовне немоћи, несигурности и личне неспособности. У западном друштву није прихватљиво испољавање личног нарцизма, насупрот групном. Ако би се неко отворено хвалио да је најпапетнији, најбољи човек на свету, сви би мислили да је луд. Али, ако неко каже „моја нација је најплеменитија, најкултурнија”, тај не само да неће бити проглашен лудим, већ ће бити поштован као „прави патриота”¹⁶.

Преко фанатизма, острашћености и нетолеранције припадници једне секте или цркве вековима су прогнали оне „друге” као невернике и јеретике. Резултат фанатичној оданости својој „правој религији” били су нетрпељивост, убиства и масовни погроми иноверника.¹⁷ Оно што су у средњем веку били верски ратови, то су касније постали политички обрачуни и прогони неистомишљеника од стране идеолошких екстремиста. У основи сваке екстремистичке идеологије лежи страсна нетрпељивост, нетолеранција и неспособност подношења различитог уверења и понашања, као и потпуно одсуство логичких аргумената за такву ствар. Екстремизам у тим случајевима не познаје границе; на почетку је само бескомпромисна борба да би се касније завршио геноцидом.¹⁸ У савременом мултикултуралном друштву, где постоје многе различитости, само дијалог може да замени насиље над неистомишљеницима и смањи потенцијалне облике екстремизма.

За претерано развијен идентитет групе, племенски идентитет, као тип екстремизма, изражено је осећање групног идентитета (националног, страначког, верског) који надјачава све остале припадности (професији, породици). У психологији се, према неким ауторима као што је Амин Малуф, он назива и монолитни, прост, искључиви идентитет. Најчешће се своди на етничку, класну, расну или верску припадност, која се глорификује и према којој се ствара осећај апсолутне лојалности. Неко може да буде само хришћанин или муслиман, Хрват или Србин. Не признаје се мешани идентитет, већ само „чист”, с обзиром на то да је рођењем уједно и непроменљив. Малуф овај племенски идентитет назива „убилачки” јер је извор нетрпељивости, ксенофобије и сукоба. Свака концепција која своди људе на једну једину припадност истовремено наводи људе на секташко, нетолерантно, а понекад и самоубилачко понашање и често их претвара у убице. Њихова визија света је искривљена и извитоперена. Она је црно-бела, искључива, манихејска, и у њој постоје само две стране – добри и зли, анђели и ђаволи¹⁹.

¹⁶ Ерих Фром, *Величина и границе Фројдове мисли*, Загреб/Београд, 1987.

¹⁷ Волтер, *Расправа о толеранцији*, Београд, 2005.

¹⁸ Историјски пример злогласног усташког логора Јасеновац у (НДХ), за време Другог светског рата најбоље говори о томе.

¹⁹ Амин Малуф, *Убилачки идентитет*, Београд, 2003.

Догматизам, ригидно, црно-бело мишљење представља некритичко, круто мишљење које не трпи приговоре и забрањује сумњу, критику и проверу. То је црта личности која се манифестује у нетолерантности према другачијим схватањима, у слепом веровању мишљења ауторитета и прихватању стереотипа и предрасуда. Ово мишљење, за разлику од рационалног сазнања, не почива на разуму и логичним чињеницама, већ на безусловној вери у догму, те је супротно истраживачком и критичком мишљењу. Догматско мишљење је карактеристично за ауторитарну личност, која верује да је једино тачно и исправно мишљење оне групе којој припада. Екстремисти имају поједностављену слику света, склони су догматском мишљењу и имају „затворен ум”²⁰. Код догматичних особа, сазнање и ставови су под утицајем спољашњег ауторитета, а не логичких аргумената и критичког трагања за истином. Крајње поједностављен начин тумачења света има свој извор у потреби за сигурношћу и извесношћу, као и у потреби да се од анксиозности заштити слабо и „рањиво ја”. Такви појединци, „прави верници” који превише круто верују у догму, заправо несвесно сумњају и затим ту своју сумњу сузбијају фанатичним веровањима и прогоном неистомишљеника²¹.

Склоност стереотипима и предрасудама и прогон непријатеља – по правилу се личности склоне једноставним, екстремним решењима одликују мишљењем у црно-белим категоријама (добар–зао, пријатељ–непријатељ). Недостатак компромиса у политици и међуљудским односима говори да такве личности не познају мишљење у нијансама, они су потпуно искључиви у мишљењима – или си „патриота” или издајник, „нормалан” или ненормалан. Између ових оштро супротстављених категорија нема средине: „ко није са нама тај је против нас”, тај је „непријатељ”. Непријатељ је неопходан да би се оправдало лоше стање у сопственој заједници (он је извор свих зала), али и да се на њему испразни нагомилана агресивност, како би се спречило пражњење агресивности унутар групе. На примеру Октобарске револуције у Русији 1917. године, ову појаву је уочио и творац психоанализе Сигмунд Фројд који, анализирајући групну агресивност болшевика, каже: „Можемо разумети зашто покушај изграђивања нове комунистичке културе у Русији има за психолошку подршку прогањање буржуја. Забринуте се питамо, шта ће Совјети урадити када истребе буржује”²². Код особа које мисле „црно-бело” стереотипи су доминантне категорије које управљају опажањима и сазнавањем. Ови стереотипи образују се још у детињству као резултат некритичке генерализације ограниченог искуства и саображавања мишљењу већине²³.

Генерално, човек има потребу да сложене појаве, ради лакших сазнања и уштеде енергије, упрости и сведе на најобичнији шаблон, по цену фалсификовања стварности. Стереотипи су спонтано уобличена, квазиемпиријска уопштавања која се не дају кориговати каснијим искуствима. Они имају функцију да повуку границу „ми–они” да хомогенизују властиту социјалну групу и да изграде групни идентитет²⁴. Стереотипи помажу да се појединац лакше и успешније идентификује са групом (којом се поноси) и да се дистанцира од других.

²⁰ Историјски пример успона и доласка на власт Хитлерове национал, социјалистичке партије у Немачкој 1933.

²¹ M. Rockeach, *The Open and Closed Mind*, New York, 1960.

²² Сигмунд Фројд, *Антрополошки огледи*, Београд, 2005.

²³ W. Lippmann, *Public Opinion*, New York, 1997.

²⁴ Жарко Требјешанин, *Политика и душа*, Београд, 1995.

Многи људи, а посебно екстремисти, с лакоћом доносе уопштене судове типа: „Срби су убили...”, „Цигани су украли...”. Они изричу судове засноване на предрасудама да су читави народи „лењи”, „геноцидни” или „подмукли”, а такви судови често доводе до масовних злочина. Оваквим начином говора учвршћује се искључиви, племенски идентитет, који се гради на мржњи и нетрпељивости према другом. На тај начин јача се убилачки идентитет и формирају се фанатици, ксенофоби и расисти. Нажалост, на нашим просторима, па чак и у свакодневици, наилазимо на језик мржње, осуде и критике. Сваки екстремистички испад углавном промовише насиље или доводи до њега. Без обзира на неминовност сукоба међу људима само ненасилни модели комуникације и дијалог воде до решења конфликта.

Може се закључити да политички екстремизам увек настаје са политичким мерама и циљевима и да увек егзистира у области политике. Политички екстремизам увек представља борбу против неке идеологије, односно политичке власти или покушаја заснивања сопствене.

Појава неких нових облика екстремизма, као што су неонацизам (клерикални неофашизам) и џихадизам (исламистички радикализам), уверава да је потенцијал екстремизма велик и да он показује тенденцију да ниче и на сасвим новом тлу, а нарочито у исламским земљама. Када је реч о тлу екстремизма, он може да се јави свуда, али је својственији за средине у којима су дуго на власти били ауторитарни режими, као и у културно заосталим срединама. На основу размишљања савремених теоретичара сматрамо да треба издвојити мишљење проф. Симеуновића, као једно од најсвеобухватнијих за дефинисање појма екстремизма.

„Екстремизам је комплексна друштвена појава заснована на пренаглашеним биолошким потребама самозаштите и ксенофобичној варијанти идентитетног механизма, које служе формирању и оправдавању тешко дозвољивих ставова и агресивног понашања којима се, као непријатељска, угрожава нека расна, верска, етничка или друга група. Екстремизам одликује вигитални формално заштитни став према сопственој групи који подразумева претерану ревност у изналагању непријатеља и право на нетрпељивост, мржњу и агресивност према правом или претпостављеном непријатељу, као тенденција преузимања вођства у својој групи или скупини, ради њеног мобилисања са намером системског преласка граница друштвено дозвољеног понашања, а све у име очувања вредности, идентитета и перспективе своје групе”.²⁵

Закључак

Имајући у виду претходне ставове и дефиниције, може се закључити да је политички екстремизам савремена политичка појава коју одликује фанатична увереност да је његова властита политика једино исправна, а да су остале лажне. По правилу се испољава у виду нетолерантног и насилног понашања, не бирајући средства у наметању својих идеолошких истина и узвишених циљева. Најчешће га карактерише искључивост и нетрпељивост у политичком животу. Углавном се одређује као понашање крајње политичке деснице, левице или неке радикалне верске групе, а обим насилног понашања креће се од дискриминације, прогона, па све до геноцида.

²⁵ Драган Симеуновић, *Тероризам*, Београд, 2009, стр. 158.

Литература

- [1] Atkins, Stephen: *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremist and Extremist Groups*, London, 2004.
- [2] Beljanski, Vladimir: „Pravo i politički ekstremizam—mogućnost primene represije”, *Hereticus*, 2/2007, Pravni fakultet, Beograd, 2007.
- [3] Волтер, *Расправа о толеранцији*, Београд, 2005.
- [4] Вујаклија Милан: *Лексикон страних речи и израза*, Београд, 1984.
- [5] Гађиновић, Радослав: „Унутрашњи неоружани облици угрожавања капацитета безбедности државе”, *Политичка ревија*, 1/2012: 229-251, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- [6] Ђогић, Марија: „Globalizacija i politički ekstremizam”, *Godišnjak*, 5/2011: 415-433, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2011.
- [7] Илић, Предраг: „Унутрашњи екстремизам и тероризам”, у Савић А. и др., *Основи државне безбедности*, Београд, 1998.
- [8] Јевтић, Мирољуб: „Џихад у светској и домаћој јавности”, www.komentar.rs/biblioteka/Dzihad.pdf
- [9] Lippmann, Walter: *Public Opinion*, New York, 1997.
- [10] Малуф, Амин: *Убилачки идентитет*, Лагуна, Београд, 2003.
- [11] Милошевић, Милан: *Основи државне безбедности*, Београд, 2007.
- [12] Nolek, Diter (ured), *Politološki rječnik; Država i politika*, Osijek, 2001.
- [13] Rockeach, Milton: *The Open and Closed Mind*, New York, 1960.
- [14] Сартр, Жан-Пол: *Размишљање о јеврејском питању*, Београд, 1992.
- [15] Симеуновић, Драган: „Одређење екстремизма из угла Теорије политике”, *Српска политичка мисао*, 2/2009: 11-30, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- [16] Симеуновић, Драган: *Тероризам*, Београд, 2009.
- [17] Subramanian, Swamy: *Human rights and police*, Hyderabad, 1998.
- [18] Суботић, Милован: „Екстремистичке тенденције као препрека у (пре)обликовању политичког идентитета Србије”, *Култура полуса*, 1/2013: 163-181, Београд, 2013.
- [19] Требјешанин, Жарко: *Политика и душа*, Београд, 1995.
- [20] Требјешанин, Жарко: *Психологија политичког екстремизма*, Политика, 17. јун 2006.
- [21] Фројд, Сигмунд: *Антрополошки огледи*, Београд, 2005.
- [22] Фром, Ерих: *Величина и границе Фројдове мисли*, Загреб/Београд, 1987.